

JOSEF VÁCLAV SLÁDEK

V ZIMNÍM SLUNCI¹

OBSAH

I.

Skalní bříza

První políbení

Čarovný hrad

V den odplaty

Lidé se budí

Hodiny

Hudba srdce

Život

Naposled

Slunce na západu

Záhady

Vzdech

Mrtví

Deo lucis

Slza

Děti

Jeseň

¹ Převzato z: Sládek Josef Václav, *V zimním slunci*, Praha 1897 (redakčně upraveno).

Přání

Na památku E.

Aloisu Jiráskovi

Chrám svatovítský

II.

Své matce

III.

Dvě sloky

Píseň

Suchá větev

Píseň

Sen lásky

Zimní slunce

Vy oči

Moře bouří

Mrtví nežadoní

Doma

Dvě terciny

Na skálu žití...

Spolu

Zapomeň

Píseň

Dopovídáno

Červánek shas'

Růžové listí

Starý brachu!

Čmelák

A nos amours

Silen buď

Zlý člověk

Nepřítel

Své ženě

Píseň

Své dceři

Do alba

Mezi knihami

Janu Nerudovi

Anima Pia

Zlatá číše

V zimním soumraku

Vzchop se k žití

IV.

Odsouzenci

Tři postavy

Matka

V koutku u zdi

Hornická ballada

Májová

Píseň

Tkadlecká ballada

Anděl míru

Staroselská romance

Čtyři bohatýři

Otka Přemyslova

Mělnická ballada

Tři sestry

Ano — ne

U mé báby

Koleda

V lesním stínu

DRAHÉ PAMÁTCE MÉ MATKY

I.

Skalní bříza

Jest člověk ve své mysli v různém čase

jak bříza, která ve skaliska nahá

se zachytla a úpalem když spřahá

kol každá travka, ona zelená se.

Tu obloha se nad ní klene v kráse

a s větví skrápe jitřní rosa vlahá,

tu mráz a vichr do haluzí sahá

a pod kořeny bystřeň podrývá se.

Kdo zazlí jí, že nechá ptáče pěti

dnes ve větvích a zítra na úbočí

že stesknou bouří rozlámané sněti?

Kdo srdci? — v snech že zoufá noci tmavé

a zítra jest jak děcko usmívavé,

když ráno vyspalé otvírá oči.

První políbení

Stín modrých lesů hloubí se a hloubí,

svit hasne; perleťovém na blankytu,

hle, první hvězdu v tetelivém třpytu

jak démant v čelence, již skrání si vroubí

noc v krátkém sňatku s dnem. — Houk' doupňák v doubí

a stín se mih'; — teď váhá v stromů krytu;

vzkřik tlumený a rosném na pažitu

dvě rtů se v prvním políbení snoubí.

Ó pouto srdcí láskou posvěcené!

Ó blaženosti, kteráž nemá slova,

an všechen život duše v duši mizí;

jak čistě nad tebou se nebe klene

a celý zemský svět je ti tak cizí!

a září jen ta hvězda démantová.

Čarovný hrad

Hrad čarovný jsem postavil si kdes

ve krajích noci, šerém na předhoří:

zdiv základy se v hlubém kryjou moři

a cimbuří ční hvězdných do nebes.

Tam poklady jsem všecky sobě snes’:

čím zhrdá svět, co nasbíral jsem v hoří;

a vidin zástupy se z hloubi noří

a s nebe jako hvězdy prší v tes.

Ó moje skutky, touhy, naděje,

sny v žití noci! — Čekám na svítání;

v něm koráb objeví se z peřeje

a světlý stín mou ruku vlídně chopí

a řekne: „Pojď!“ — a půjdu bez zdráhání

a hrad můj v moři zmizí beze stopy.

V den odplaty

V den odplaty až budeme se chvěti,

jak zvedne knihu anděl Hospodinův,

snad řekne Bůh: „Smaž písmo jejich činův,

neb slabě stvořil jsem své lidské děti."

I uposlechne boží anděl skvělý,

však z knihy dál jak blesky zlými mraky

vstříc plát nám bude ohnivými znaky

ne, co jsme činili, — však opomněli.

Dlaň Lazarovu marně nastavenou

a za srdečný úsměv úsměv díku,

a vlídné slovo, slzu neseťřenou,

vše nezrozené skutky lhostejnosti,

jež tady vykonat jsme mohli v mžiku,

zda tam lze nahradit až do věčnosti?

Lidé se budí

Noc prosincová, kroku neslyšeti

ze stmělých ulic, ani hlesu, ruchu

před prvním jitem; — do mhavého vzduchu

teď svitlo okno jedno, druhé, třetí.

Lidé se budí; — svítí nejprvněji

ti, které práce volala i v spaní,

ti, kteří v strastech neusnuli ani;

a jdou zas k práci, štěstí, beznaději.

Tam v jizbě bledý studentík se učí,

tam dělník srká snídání své chudé,

tam tiskne matka děcko do náručí;

tam kdosi prvním pohlednutím zírá

na černý crêpe, — zde teprv ode včera; —

a zachví se, jak mrazno, pusto všude.

Hodiny

Od jitra v soumrak a zas do svítání

přichází každá se svým vlastním věnem

klidu a bouře; přijdou bez volání

a jdou; v jich kroku stejném, neslyšeném

jich nerozeznám, rysu nezřím ani

na obličejích rouškou pozastřeném,

jak volá každá: „Žij!“ — ve štěstí, lkání.

Jdou jako sestry, zvu je stejným jménem.

A přece, vím, že jedna mezi nimi,

jak vrací se co den a vždy a stále

se dívá na mne zraky upřenými

a „Žij!“ jak volá roky, noci, dni,

kdys roušku strhnouc, šeptne nenadále:

„Hled’! — já svých sester jsem ta poslední.“

Hudba srdce

Slyš hudbu světa: z pod mraků zní valných,

když v zlaté struny blesku vichr bije,

zní mořem hluboká jak symfonie

a bouří lavinou s hor boků skalných.

Zní nocí v slavíkových písních žalných

a stýská metlici, jež hroby kryje,

a v propast žití dechem poesie

jak ohlas padá hudby světů dálných.

Leč hudba jiná, než jí zvučí chrámy,

než nástroj mistrův kdykoliv jí zněl,

chví bez slov, tonů srdce hlubinami

zlozvukem ostrým spějíc do pekel

a harmonii v andělské až trůny.

Co jest ten nástroj? — kdo mu sahá v struny?

Život

Ó Bože, život náš-li pouze dech,
jenž zavane a v okamžiku není,
proč přelétna tvých tvorstev přes osení
tich neskoná tvých hvězdných na květech?
Proč samum jest, jenž na sprahlinu sžeh’
nám vše, čím kvete země, v okamžení,
proč burný van, jenž moře bytí zpění
a všecky naše lodě vrhá v břeh
jak trosky příšerné; — a vše, co nesly:
plod zlatý z Hesperidek zahrady,
— ač placen krví každý jediný, —
snů, lásky, činů velké poklady
i s plachtou naděje a víry vesly,
vše, do bezedné klesá hlubiny?

Naposled

Vše dovršeno, co moh' život dát,

vše odjato, co smrt' si mohla vzít;

v kříž ruce složeny, na čele chlad,

tu leží, bílý květ, uprostřed kvítí.

Do stínů záclonami měsíc svítí

a chvějný na ty tmavé brvy pad',

na prsa bez hnutí, z nichž prchlo žití,

na černý vlas, jenž po šíji se klad'. —

V síň vešel tiše, jako zvyklý byl

kdys chodit po špičkách, by nerušil

ten svatý spánek dětsky klidných řas.

A zadíval se v obličej ten bledý,

vlas odhrnul, ten drahý, černý vlas,

a bílou šíji zlíbal naposledy.

Slunce na západu

Jest na západu moje slunce nyní,

na západu se s moře krajem stýká,

sláň příbojová k domu žití stříká

a tmavá perut' jako mrak jej stíní.

Pad' ještě pablesk do pustnoucích síní,

krok něčí jde a prázdne duní, zniká;

ted' zrezavělý zámek uzamyká

a všem, kdož kolem jdou, dům strachem činí.

Ó slunce mého žití! — jak se chýlíš,

či shasneš ve tmách jako jiskra žhoucí,

neb samo nesmrtno (snad doufám příliš),

síň jinou ozáříš, kde ze tmy nitra

dnes nezrozené srdce čeká jitra

a mé jak ztichne, poprv začne tlouci?

Záhady

I.

Jen ve smyšlenkách záhad pln je svět;

v bdění i spaní, nejvíc kdy jsme sami,

jen mozek náš jej plní mátohami

a za práh smyslů jdeme s nimi v let.

Nám nedostačí opravdovost běd

ni úsměv žití; srdce vidinami

se trýzní, těší víc — a mníme, s námi

i do hrobu že lehnou naposled.

A hle, jde od východu ku západu

všem cesta rovná; jitro jest a den,

pak noc a klid; — a v podvečerním chladu,

ať obzor plný hvězd, či zasmušen,

hle kříž: dvě břevna, člověk nah, vše hluché,

on sám. — To všecko je tak jednoduché.

II.

Ta země píd', kde květ má plod svůj nést,

mu dostačí, — tam prožije svůj den

v slunečné záři, rosou napojen

a v zem se vrací, čas když jeho jest.

Jen duše naše kams do říší hvězd

jde v kraje neznámé a dává v plen,

čím země blaží, jak by plod nést ten

kdes jinde moh', kdo zde neuměl kvést;

zde, na té pídi země, kde je naší

zář věrných očí, těcha vlídných slov:

svit, rosa žití! — Můž-li poklad dražší

dát jiný svět? — Ó žij! — co více chceš?

Ty pravíš: Aj, to všechno vezme rov. —

Ó bratře, dá ti klid; — to dobré též.

Vzdech

Než na počátku Bůh děl: Světlo buď!

a slunci, hvězdami se nebe mží,

stoup' za soumraku na zem Otec lží

a svoje símě nasil v její hrud'.

I rostlo výš' a výš', až odnikud'

pro listí spletité a pro hloží

tvář nebes nespářit, — a odnoží

se chytil pýr i v lidských srdci rmut'.

Tu z hloubí jedněch prsou stesknul vzdech

a silou neznámou hned v orkán vzrost',

že zachvěl se strom smrti v kořenech

a každý suk a každý letorost;

a k nebi průlinou, jak strom se sklání,

šla modlitba a k zemi slitování.

Mrtví

Jdou mrtví žítím dál: — do našich činů

i myšlenek jich zasahuje dlaň;

jsou osnovou, — v ni ruka naše tkáň

svých vplétá růží, trní, ctnost i vinu.

Půl našich vzpomínek jde v říši stínů,

poslední naděje k nim v nebes bář;

jich jeden úsměv kdys nám zjasní skrář,

jich slza pálí duše ve hlubinu.

V nás jejich, náš zas v příštích žije vzruch,

jak vlna vlnu širým okeanem

pohání dál přes celý země kruh,

až, k Tomu, jenž ji zbudil dechu vanem,

se vrátí zas a z bouře přejejí

ulehne ticha k Jeho šlépějí.

Deo lucis

Ó ne, ty nejsi dosud vševládnoucí,
ty, k němuž tvorstvo tvoje křičí žalem,
neb jistě v soucitu svém neskonalém
bys vlídně setřel každou slzu žhoucí.

Já ve svém srdci tvoje cítím tlouci
a mé ty v tvém, — a v mém jak žití malém
je pláč a prach, tak vím, že mraků valem
kdos ještě stíní tvoji řízu stkvoucí.

Tys vůdce náš, a my tvé valné voje,
ty za nás bojuješ, my za tebe;
náš každý dobrý čin je sláva tvoje.

A jednou, vím, že vítězíci stanem
v tom tvém i našem boji o nebe —
ó světlý Ormuzi! — s tmy Ahrimanem.

Slza

Psáno: „Jdeš peklu každou srdce ranou,

neb ráji blíž, — toť zákon pro člověka“.

A srdce: Ráj, či peklo ať naň čeká,

do obou kráčí jednou muky branou.

Psáno: „A každou vzdorem vyoranou

se vráskou brázdíš v muka věkověká“.

A srdce: V požár proud všech slzí stéká,

jež pláče svět, a v úlevu tam kanou.

Psáno: „V den soudu, odplaty a hoře

i spravedlivý v němém strachu stane,

a peklo neochladí slzí moře.“

A srdce: Těžká slza s boží řasy

se vychví pro to moře vyplakané

a věkovitý požár pekel shasí.

Děti

Ze hlubin věčna, v světa rmut a hřích

vás boží ruka posílá, ó děti,

co bílý květ i na trnové sněti,

co čistou bystřeň do vod zkalených.

My ubláceni jdem po cestách zlých,

před sebou bázeň, vinu ve zápětí,

až klesáme svých model do objetí

vždy nový zástup duší ztracených.

My jdem, však za nás přicházíte zas

vy v rouchu labutím: je v krátké době

prach střísní též; — kéž méně nežli nás!

však to, že posílá vás v žití luh

tak čistý, znakem jest, že lidstvo Bůh

chce pozvednout a pozvedne kdys k Sobě.

Jeseň

Klas odvezen a pokoseny trávy,

však na rolích zas pučí oseň mladá

a stkvěje se i přes sednoucí lada

v chudobce pozdní rosy démant žhavý.

Den jako z jara slunný, usmívavý:

v tom větru ostrý van a listí padá

a s mráčku, aniž kdo se toho nadá,

sněhová vločka „Jeseň je!“ ti praví.

Tak v životě. — Svou máme doma sklízi;

však nedbáme, neb slunce mladých let

nám ještě zlatí mnohý pozdní květ.

Tu někdo řekne: Stár! — Sníh do zeleni.

Je podzim; — květy tvé jsou lidem cizí;

ty jdi, — zem čeká nové na osení.

Přání

S tím usmiř se, že přes tebe jde svět

a již mu cizí práce tvá i snahy:

až jako ty své budou končit dráhy,

v svých snech ti opět začnou rozumět.

Klid dělníku! — však práce musí v před

a silných paží, nové potu vláhy

vždy potřebují rodné žití svahy,

chléb má-li růst a z krbů žár se chvět.

Jen přál bych si, by hleděl k svému rovu,

kdo oře hloub, jak v podvečerním tichu

od pluhu rolník hledí ke hřbitovu,

kde ten, kdo dřív tu oral, pohřben jest;

a dí: „Těž jeho pot mou zrosil líchu“

jak z oblohy se noří shluky hvězd.

Na památku E.

Jdi cestou žití v mysli veselá,
jak poutník s těžkou berlou povinnosti,
a stezkou trnitou jdi bez hořkosti,
vždyť sudba též tam květů nasela.

A jiného ať s květu neměla
než toho, ježž ti Bůh dal v srdci rosti,
ať stačí tobě v tiché oddanosti,
byť slzí záplava naň přšela.

Jest život mžik, leč na věky dál žije,
co k světlu, dobru zápasilo v nás;
tluk srdcí našich v brány nebes bije
jda před námi; — i až udeří čas,
na prahu rajském jako anděl vkročí
nám vstříc a hořké slzy slíbá s očí.

Aloisu Jiráskovi

Co štěstí, žalu měl kdy český krov,

svou dílnou nechal's jásat, lkát a snít:

hru dítek, úsměv dívčí, krbů klid,

vzruch práce, — až k té písni na hřbitov.

Leč nejhlob zněl z pod kladiva ti kov,

když ohlas minula jim začal hřmít;

to dunělo jak rány mečů v štít,

to rachot vozů vzduchem otřás' znov'.

Syn lidu, lučným kvítím podle cest

jsi věnčil jeho trpělivou skrář; —

leč, jak to šlo o českou prst' a čest,

dub věkovitý rozčesla tvá dlaň

a vtiskla oštěp v tuhou českou pěst'

v boj proti všem za vítězíci zbraň.

Chrám svatovítský

(Josefu Mockrovi.)

Těch velkých, přísných mistrů středověku

duch nepoddajný ve snech zbozně pilných

se svěřil kamenu. — Nad útisk silných,

— jak i to nebe chmurno ke člověku, —

mrak protkli kopím katedrálních věží.

Hněv bouří krotnul, na kamenné květy

se roně deštěm slitování. — Světy

tam hvězdné září, zem jak ve tmách leží.

Své, chráme Karlův, zvedáš obří téměř

nad srdcem mohutným, jež dále bije

od věků k věkům, — k Bohu tvého lidu,

tak vážný, velký, svatý, v bouři, klidu,

jak v tmách to srdce, jak ty tvrdé žije

té šlapané a nepoddajné země!

II.

Své matce

I.

Tak prostě jít a zbozně žítím,

jak ty jsi šla, to ve všem vše,

a tišinou a vlnobitím

mír hledat, nalézt v duši své.

A nepřemýšlet, jak co bude,

jen trpělivě brát, co jest,

a s úsměvem a těchou všude

pomáhat jiným kříž svůj nést.

Svou povinnost vždy najít ráno

a konati ji celým dnem

a večer, vše když dokonáno,

zrak zavřít smírným, tichým snem.

II.

Už byla's jak ta borovice,
již prosincový pokrýl sních,
tak nachýlena od vichřice
a třesoucí se ve větvích.

Leč tvojí duše ve hlubinu
zmar nedosáhnul, ani čas,
jak studánky kdes v lesním klínu
se netkne vichr ani mráz.

Ať padá sních a vichr ječí
a listí rve a mrazí květ, —
studánka čistá, — a jen větší
kus nebe v ní je uvidět.

III.

Na svého dětství obraz živý

ted', matko, vzpomínám,

té každé černé chleba skývy,

již krájela jsi nám.

Jak z mlatu k nám jsi odbíhala,

kde ubyl jeden cep;

ty's každé zrnko sila, žala

a mísila z něj chléb.

Tak stála jsi tu usmívavá

a pravila jsi než:

„Nám boží ruka požehnává,

vám, děti, žehnej též!“

Ba že se role nezastkvěla

tak rosou v letní čas,

co skráplo jí tam s tvého čela,

než chlebem byl ten klas.

IV.

Než slunko vyšlo nad horu,

ty's byla na nohou

a nesložila ruce v klín,

co jen šlo oblohou.

A na večer když do rosy

zasvitlo z červánků,

ty's do polí šla poslechnout

si píseň skřivánků.

V.

Ač bys byla v okamžení

dala ráda za mne žití,

hořký kalich utrpení

nemohla's mi, matko, vzítí.

Kéž bych však, když bolest raní,

jako ty moh' žítím spěti:

čím stih' Bůh, nést bez reptání

a čím lidé, — odpouštětí.

VI.

Co moudrost lidská od počátku

i dnes co hledá věda mdlá,

to's, matko, ty ve světa zmatku

svou prostou vírou nalezla.

Kam pochybovač nestih' v muce

nad úhor žití vypráhlý,

tam v modlitbách tvé spjaté ruce

v své důvěrnosti dosáhly.

Co taje žití tobě byly?

v svém srdci lásku, dobrotu,

zde všecko nést jsi našla síly

a víc-li třeba k životu?

Mír v duši, prachu žití čista,

když skončil den tvůj poslední,

ty's tichá šla, v své víře jista,

že z nocí té se rozední.

VII.

Těšilo tě žití,

jeho ruch a jas,

tam, kde jiný zoufal,

sílu našla's.

Těšilo tě slunce,

v sadu květů běl,

slyšela's v něm ráda

ptáče, bzukot včel.

Těšili tě lidé,
srdce, kde byl vznět,
i srdečná kniha
do posledních let.

Ráda měla's všechno,
i ten žití stesk,
do něhož ti zářil
smíru plný lesk.

Brala jsi to všechno,
jak to může být,
a teď vím, že v hrobě
ráda máš svůj klid.

VIII.

Ty's mne se modlit
po prvním dětském slovu

a když jsem zapomínal,

mne učila's to znovu.

Když zapomněl jsem zcela

tím pusem v srdci, v lebi,

tvé modlitby tak vroucné

se za mne nesly k nebi.

A teď kdy rozpomenou

se tebe v štěstí, muce,

jak druhdy na tvém klínu,

zas, matko, sepnu ruce.

IX.

Tak mnoho, za čím v nepokoji

svět pachtí se tak horečně,

sám dobyl jsem po těžkém boji,

neb našel jsem bezděčně.

A když jsem k tobě přišel domů,
jak bude to, jsem předzvídal:
ty's naslouchala všemu tomu
a zrak tvůj ptal se: — „Dál, co dál?“

Ty's hleděla v mou bledou líci,
jak brázdil ji ten světa vír;
teď rozumím, co's chtěla říci:
Ó tak, — jen u tebe byl mír!

X.

Po práci a po klopotě
už ty ruce v míru spjaty;
jinak, — jako ve životě, —
na tvé líci pokoj svatý.

Ve své rakvi, v stínu květů,
na rtech úsměv, tak jsi spala,

jakobys, — už z jiných světů,

krásného cos poslouchala.

XI.

Květ bílý staré na jabloni

na hlavě tvé byl vlasu sníh

a tam co v slunci včel se honí,

to myšlenkových včelek po ní

létalo v záři očí tvých.

Květ jinovatky stříbrostkvělý

ti splýval do brv mrákavy,

kde slunce shaslo; — a ty včely

tak do jediné odletěly

kams do neznámé dálavy.

XII.

Můj žal už není jako v mládí,

jak bystřeň v bouři divoké,

jež břehy rve a střemhlav pádí

kams do propasti hluboké.

Teď v hlubinách jak vír když vznikne

a mořem tiše zatočí

a loď když stáhne, sotva vstříkne

mi jednu krůpěj do očí.

XIII.

Vlaštovky když odlétaly

hleděla jsi ještě na ně:

„Mnoho štěstí“ — řekla's — „v dáli,

vraťte se nám hezky ranně!“

Vlaštovky z pod našich stájí

tebe jistě dobře znaly

a žeť jistě v dálném kraji

na tebe si vzpomínaly.

Nenajdou už na nádvoří

tvoji hlavu posněženou; —

oblétnou a zašvitoří,

postesknou a zapomenou.

XIV.

Slunéčko, ještě kolikrát,

jak půjdeš přes hory, doly,

v náš kvetoucí zasvitneš sad

a potom budeš zapadat

tam u hřbitova za topoly?

Slunéčko, ještě kolik jar

vkoukneš, kde jabloň se kloní,

jak nás tu sedí ještě pár,

však jeden schází zas, jenž stár,

či mlád zde sedal ještě loni?

Slunéčko, ještě kolikrát

a koho z nás v tom najdeš sadě,

než cizí kdos tu bude stát

a za topoly zapadat

ty budeš, kde už spíme pohromadě? —

XV.

Co nyní jsi v tom světě jiném,

ať u andělů světici,

ať atom, jenž se vrátil zhynem

zpět v dílnu Boha zářící,

ať amarantů vůni sladkou

už zapomněla's, co jsme my,

mně stále budeš pouze matkou,

jen to, čím byla's na zemi.

A myslím na tě, mluvím k tobě

jak u tvých nohou v mladosti,

když tiskla jsi mou hlavu k sobě

i v radosti i žalosti.

A vzdálena už bud si všeho

na naší pouti setmělé, —

já cítím tlukot srdce tvého

a tvoje slzy na čele.

XVI.

Ne, ty bys mi nezazlela,

jen bys usmála se vlídně,

jako když jsi u nás dlela,

na tvůj hrob že hledím klidně.

Vždyť tak klidnou, bez vší bázně

jsem tě slýchal hovořiti

s Tím, jenž radost dal i strážně

a jenž stvořil smrt i žití.

XVII.

(Svému otci.)

O dítek žal! — k těm, co má rád

se vrátí ten i ten;

však ty's tu večer zůstal stát

jak rozštěpený kmen.

Let padesát, u skráně skrání,

znát každý srdce chvit,

let padesát jít v dlani dlaň

a pak se rozejít! —

Mráz duje ve tvé šediny,

mráz pod tvůj prázdný krov,

jak zbyl's tu, samojediný

bez slz a beze slov.

XVIII.

Ty naše zvony duní jen a zní

v úsvitu ranním, v soumrak večerní;

těch věžních hodin tlukot kovový

zní v noc i den v tvůj poklid hrobový.

Dál budou zvony dunět přes tvůj rov,

rok, věky, — kdys však stichne puklý kov

i hodiny; však čas nebude stát

a ty jen budeš spát a spát a spát.

A pokolení přejdou, roj a roj

a bude smích a pláč a skřek a boj

a bude život, smrt a bouř a tiš, —

ty budeš spát a tím se nezbudíš.

A aeony až přejdou, z nebes hvězd

prach zbude jen a tříšť, — co ti to jest?

Trub andělských až k Soudu zavzní ryk,

vstaneš jak ten, kdo beze snů spal mžik.

III.

Dvě sloky

V dlaň jabloňových květů na souvrati,

jak srazila je v noci bouře náhlá,

tak plných rose, čerstvé vůně ranní,

jsem nasbíral za mládí svého jitra,

a zvadly.

Teď jinovatky bílé květy padly

mi do ruky se stromu mého nitra,

kde dech se nehnul, rosa nezavláhla;

a jak tak mrazí na té duté dlani,

je vítr chvátí.

Píseň

My květuplným jarním dnem

jsme spolu šli jak snem, jak snem,

kukačka kukala v dáli.

Ty's řekla: „Hleď, u našich cest

tak věčně bude štěstí kvést.“ —

Kukačka kukala v dáli.

Sed' motýlek na květný stvol

a vlaštovka se mihla kol;

kukačka kukala v dáli.

A sotva motýl křídla zved',

ta vlaštovka ho chytla hned;

kukačka kukala v dáli.

Já po letech zas bloudil tam,
tak sám a sám, tak sám a sám;
kukačka kukala v dáli.

Byl květučný jarní den;
to všechno prchlo jako sen.
Kukačka kukala v dáli.

Suchá větev

Suchá větev, jak se sklání,
kdo by o ní s jara dbal?
nemaje co vzít na ní
i ten vítr letí dál.

Listy žádné, květy žádné,
ač jich plna každá snět;
má jen květ, co na ni padne,
a ten vítr vezme hned.

Ni té rosy, list co smáčí,

její sněti neznají,

opuštěné hnízdo ptačí

to je vše, co zbývá jí.

Sadař kolem chodí denně,

zapomenul na ni tam;

počká s ní až do jeseně,

neb ji vítr zlomí sám.

Vlaštovky jen usedají

tam, když západ zahoří,

a o dálném, dálném kraji

sladce tak jí hovoří.

Píseň

Když jsme se loučili,

byl smutný den,

slunéčko nemohlo
z pod mraků ven; —
nemohlo, nechtělo,
mně také zatmělo
v zraku se jen.

Když jsme se loučili,
byl taký chlad,
ani jsi nemohl
ruku mi dát;
tak v němém rozchodu
ty jsi šel k východu,
já na západ.

A teď si nepůjdem
už nikdy vstříc,
a teď si nemáme

slůvka co říc' —

Tobě snad do žití

znov slunko zasvítí,

mně nikdy víc.

Sen lásky

(Pět dívčích písní.)

I.

Tak vešla láska v duši mou,

jak píseň skřivánka plesná,

když pod oblohou blankytnou

v kraj náhle zadýchá vesna.

Když lupen raší na keři

a všechno plno je snění

a člověk rád tak uvěří,

že v světě bolesti není.

Sám jako ve snu hledíš tak

a ruka k srdci se tiskne

a nevidíš, jak z pod oblak

tam v dáli náhle se blýskne.

II.

Svou ruku v ruce mojí

nech ještě chvílku dlít,

to duši upokojí,

nech o lásce mne snít.

Jak děcko snít, než dají

je podvečerem spat

a o čarovném kraji

mu začnou povídat.

A jak se hvězdy jeví,

v tmu děcko hledí ven

a věří vše a neví,

že pohádka to jen.

III.

Povídej mi, povídej

pohádku tu znova,

jak se k matce vrátila

žena vodníková.

Na kadeři chaluhy,

v šatu písek rmutný

a nad líci ubledlou

pohled k smrti smutný.

Povídej mi, povídej,

ale jen tak tiše,

co ji opět lákalo

do té vodní říše

na to srdce ledové

s tváří ustrnulou;

a jak ráno na břehu

našli utonulou.

IV.

Na prsa tvá svou chýlím skráň,

ty v bouři žití chraň mne, chraň

tím drahým srdcem svým!

Ty's mohutný a silný kmen,

já útlý břečťan, tebou jen

bud klesám, nebo stojím.

A do očí mi přímo hled'

a řekni, máš-li rád mne teď,

jak srdce mě to žádá

se k tvému tulíc bezděky:

ne dnes, ne zítra, — na věky,

jak tebe já mám ráda?

Ne, — neříkej mi ani hles,

vždyť nevíš sám, co štěstím dnes

zdaž zítra nezlomí tě! —

Já, šťastna dnes, neptám se víc,

na prsa tvá svou tisknu líc

a věřím ti jak dítě.

V.

Mně zdálo se dnes o jezeru

ve hvozdě hlubokém,

svit měsíčný plál v pološeru

na nebi vysokém.

A světlé mlhy vystoupily

a táhly přes vodu

jak družiček sbor sněhobílý

v svatebním průvodu.

Dvě borovice tmavé stály

jak věže kostela

a vítr táh', jak varhan z dále

by hudba zazněla.

Tu náhle jak by někdo vzkřiknul

v bolesti divoké;

a v ráz svatební průvod zniknul

do tůně hluboké.

Zimní slunce

Zimní slunce bledě svítá

šedou mlhou v smutný sad,

každá větev jíním zkvítá

a z těch květů vane chlad.

Je tak ticho, teskno všude,

v síni teskno také tak;

v krbu doutná uhlí rudé

v zamyšlený, vlhký zrak.

Duše plna vzpomínání

na tak mnohý zmrzlý květ,

na rtech teskné pousmání:

bledé slunce zašlých let.

Vy oči

Sníh na všem venku, mráz je a chlad,

na stromech třpytí se jíní,

však vesny paprslek slunečný pad'

zas prvně na stěnu v síni.

Tam obraz vybledlý visí tak tich,

hrud' chví se, jak ho jen zočí; —

ten zlatý paprslek ve vás se mih',

vy oči, tesklivé oči!

Zapadlý život probouzí zas,

tak dávno, dávno už shaslý,

umrzlé slzy, úsměvu jas

v těch brvách jak by se třásly.

A tak ten paprslek do síně pad',

jak duch když potichu vkročí. —

Ó na všem už jíní mráz je a chlad,

vy oči, tesklivé oči!

Moře bouří

Moře bouří, víchř duje

od života skal,

s někým, kdo ti drahým, pluje

loďka v mřhavou dál.

A jak s břehu hledíš za ni,

víc-li můžeš dát,

než to: S Bohem! — Na shledání

jednou, — někde, — snad!

A kdyby ti všecko vzala

bouř, — co platno lkát;

jak ta němá, nahá skála

musíš stát a stát.

Dál, byť skálu rvalo v kusy,

moře bude hřmít:

loďka mizí, srdce musí

jít ji nechat, jít.

Mrtví nežadoní

Mrtví nežadoní,

mrtví jsou tak přímí;

zajdou pro svůj obol

s rysy kamennými.

Co jsi zůstal dlužen,

čím's jim dělal muku,

přijdou nevoláni,

nastavují ruku.

Jejich němé rety

nepohnou se k díku,

chladny, jak ta zašlá

jména na pomníku.

Doma

Tak po časech zas přišel jsem

k rodnému prahu,

po bludných cestách přec jen tam

jsem našel dráhu.

Má matka už mne nevíta,

a v zem se chýlí

můj starý otec, a já sám

už vlas mám bílý.

Má sestra bratra podobu

v mých rysech hledá

a jenom ruku tiskne mi,

jak za stůl sedá.

Tak to tu všecko zapadlo,

jak zřím to znovu;

jen cestka vyšlapána hloub'

tam ke hřbitovu.

Dvě terciny

Z propastí noci táhlo mne to vzhůru

vždy výš a výše, blíž ku světla zdroji,

až slech' jsem z dálky zpěv andělských kůrů.

Však nocí stín a stesk zbyl v duši mojí,

dar země, z ráje vyhoštěné matky;

těm v ráji byl jsem cizí; — k matce svojí,

prach do prachu, se mlčky vracím zpátky.

Na skálu žití...

Na skálu žití tluč a tluč

do vyprahlého křemene;

jen trpěliv se čekat uč

a dokopáš se pramene!

Ba snad, — jak čelo vlhčí znoj,

i zrnko zlata zablyskne;

snad, — snad, — však proudem slzí zdroj

z ní dozajista vytryskne.

Spolu

S tím už se nějak smíříme,

že jsme jen jako květ v poli,

ale to hořké loučení,

to srdce svírá, to bolí.

Dva ptáci v hníždě jediném,

dva listy na žití stvolu,

dvě srdce, když už to musí být,

že rázem nestichnou spolu!

Zapomeň

Šeptal tisu tmavý peň:

„Jenom jdi a zapomeň;
srdce mladé, unavené,
jak tu mého u kořene
dřímá už svůj věčný sen,
to už také nevzpomene.“

Stál jsem dlouho, nemoh' jít,
nemoh' tomu uvěřit,
co ten tmavý šeptal peň;
šeptal stále: „Zapomeň!“
až jsem řekl: Zapomenu,
nevrátím se nikdy zpět;
mezi námi bude ležet
šerý, pustý, prázdný svět.

Píseň

(K sonetu Christiny Rossetti.)

Až tráva na mém hrobě
růst bude v jarní čas,
kde uvidíš kvést růži,
si na mne vzpomeň zas.

Ty porosené růže,
tak mnohou jsi mi dal.
Však jestli zapomeneš,
jen proto neměj žal.

Neb, chtěla bych tam dole,
— sen kdyby se tam snil, —
spíš', abys zapomenul,
než abys smuten byl.

Dopovídáno

U krbu mrazno,
louč dávno splána,

pohádka žití

dopovídána.

Postavy, stíny,

kol ještě táhnou,

za nimi oči

hledí a vlahnou.

V dál jak se nesou

v měsíčním svitu

podzimní, šedou

mhou po pažitu.

Se mhou a se tmou

vše už je stkáno.

Co ještě čekat?

Dopovídáno.

Červánek shas'

Červánek shas' a vane chlad

a čas je jít a čas je spat,

ať jde kdo nerad, nebo rád.

Jdeš rád, či nerad? — což já znám,

já vím jen, že jde každý sám

a každý jde a neví kam.

Já vidím jen se hvězdy mžít

a vidím v trávě rosy třpyt;

to slzy těch, kdo musí zbýt.

A kéž by každý z jdoucích těch

jen ticho šel jak vánku dech,

by nikdo stesku nezaslech'.

Tak, se stromu jak padá květ,
jak padá strom pod tíží let,
neb jedním bleskem sražen hned!

Co, hrstko prachu, žehráš tak?
o co jsi víc, než v poli pták
a o co víc, než letní mrak?

Co, hrstko prachu, víc chceš mít,
než po práci a pláči klid?
kdo přišel, ten zas musí jít.

A za tebou když smrt i svět,
rci, zda bys chtěl se vrátit zpět?
Co nechceš tomu rozumět?

Růžové listí

Hrstka listí růžového

na mém stolku leží, svadá,

paprsk slunce říjnového

naň jak zlatý úsměv padá.

Kytkou růží v rosy trpytě

poslala's mi pozdravení;

ach, to byl, mě dobré dítě,

pozdrav jara podjesení.

Jak tu nachem v rosy znoji

ve své čisté kráse plály,

na tak mnohou růži moji

vesny mé mi vzpomínaly.

Teď se na nich listy chvějí,

spadají a barvu ztrácí,

krůpěji tak po krůpěji

srdce žitím vykrvácí.

A mé ruže krvorudé

dávno již, tak dávno zvadly,

kam se dívám, všude, všude

zlomen stvol a listy spadly.

A jak letí v sněžné pláně,

sotva vím, že někdy kvetly;

však tvůj dětský úsměv na ně

padl přec jak paprsk světlý.

Starý brachu!

(Jaroslavu Vrchlickému.)

Stárnem, brachu! — vlasy šednou,

noha váhá, líce blednou,

z květných luhů jde to k srázu;

tam, kde kvetly růže v nachu,

kývá proutek zimostrázu

— ano, brachu!

Mnohou míli šli jsme spolu

v radosti a práci, v bolu,

v slunci, — teď se připozdívá;

mnohý krásný sen jsme snili,

přec jen z něho úsměv zbývá,

brachu milý!

Trním cesta šla a kvítím,

já byl prostý poutník žitím,

nad zemí tvůj duch se tratil,

ale s tím, co má jen země:

s kusem lásky vždy se's vrátil,

bratře, ke mně.

A ty víš, co dá to síly!

Slunce mé se v západ chýlí; —

než se za ním křídla zvednou,

že's mne rád měl v žití prachu,

řekni mi to ještě jednou,

starý brachu!

Čmelák

Celý boží dlouhý den

nad papíry jako mol,

ani pohled z okna ven,

až jde z toho hlava kol.

Oknem slunko zableskne —

teď už toho, brachu, nech;

přece jenom zasteskne

člověku se po lidech.

Zde však není veselo,
kam pak sem by zašel host;
jednomu se nechtělo,
druhý má sám svého dost.

Mlč, ty starý mrzuto.
co pak jsi to zahučel?
Věru, sotva řeknu to,
host pod oknem zabzučel.

Potom hezky zaklepal
do zavřené vyhlídky:
čmelák! — kde pak se tu vzal?
ah, — na okně na kytky!

Nu, jen dále, — vzácný host,
a tak z dálky, zrovna dnes!

Co pak dělá venku hvozd,

co pak dělá naše mez?

Bručí, bručí, — divný druh,

jako starý kamarád;

nahučí ti toho v sluch,

ale máš ho přece rád.

Dík, bručále rozmilý!

ač jen mžik jsi poseděl:

ani bych byl, pochvíli,

že tam jaro, nevěděl!

A nos amours

(Václavu hraběti z Kounic.)

A nos amours! — můj příteli,

jak naše sklenky zazněly

v té zlaté mládí době!

Když ten pil Franské svobodě,

ten velkým mužům v národě,

my v koutku t'ukli sobě:

A nos amours!

A nos amours ! — víš, Lucilla

jak tobě srdce rozryla

svým bleskným, černým okem?

Ty's jako stín jí chodil v sled,

já dýku sobě koupil hned,

to na souboj s tvým sokem! —

Oh, l'age de d'amour!

Měla tě ráda, — vzal ji sok

a minul potom mnohý rok,

než opět jsme ji shledli;

tak byla smutná, uchřadlá,

zrak vyplakán, tvář zapadlá,

jak s manželem se vedli —

Adieu l'amour!

Však láska děv jest jitro jen,

den zářivý jest láska žen,

tak milý a tak sladký —

my oba šťastni byli tak,

leč před večerem přišel mrak,

svit štěstí byl tak krátký - -

Ah, nos amours!

Tam po tvých lesích kvete vřes, —

mně je to všechno jako dnes,

ač nad žitím se stmívá;

však nejkrásnější z vidin všech

nás dosud blaží v našich snech,

jak den se připozdívá —

Ce songe d'amour!

To život nebyl veselý,

však po letech zas, přáteli,

jak vzpomínáme spolu:

ten pohár zde plat' životu,

ten našich srdcí tlukotu

a ten ve štěstí, bolu

à nos amours!

Silen bud'

Silen bud' a nepovol,

jsi-li v lese žití dub;

jsi-li pouze trávy stvol,

schyl se, ale neustup.

Dub anebo třeslice,

drž se půdy, kde jsi vzrost':

zlomí-li tě vichřice,

žil's jak muž — a to je dost.

Zlý člověk

Zlý člověk vešel přes můj práh

a řekl: „Dej sem, co tvého jest!“

Vzal skývu mou a vzal mou čest

a co mi svato, šlapal v prach.

Já naň se díval jako v snách

a řekl, mysle, že to trest:

„Kde vina má, a nač tvá pěst?“

A on jen znovu ruku vztáh'.

On šel; já zůstal sám a chud

a před lidí mi bylo stud;

tak věru smutno dále žít.

Tu v svoje srdce pohled' jsem

a tolik míru bylo v něm: —

ten člověk zlý mi nemoh' vzít.

Nepřítel

Ve chvíli klidu, v jizbě osamělé,

když vše, co cítíme, je lad a vděk,

se zjeví tvář našeho nepřítele

a v zrak nám hledí jeho pošklebek.

To v srdci bodne; — a jako když dechne

na poušti vítr v náhlém nárazu

do fata-morgany, tak z duše všechné

to vidmo prchá rajských obrazů.

Rty sevrou se a hrdlo žlučí chutná. —

Tu náhle jak by anděl síní spěl;

má zrcadlo a šeptne: „Duše rmutná,

sem pohledni, — kdo tady nepřítel?“

Své ženě

I.

Šla jsi za mnou krok co krok

jako za tím, kříž kdo nese,

pod ním klesá a se třese,

šla jsi za mnou rok co rok.

Mnohá rána, mnohý šleh,

mně jenž platil, v tvou paď líci

a kde vzkřik' můj ret se chvící,

z tvých nevyšel ani vzdech.

Kde jsem zoufal, klesal již,

kde se moje noha smekla,

než jsem padl, ty jsi klekla,

na plece mou vzala tíž. —

Oba prach! — já hleděl v zem,

prach, jenž znov' se k prachu hlásí;

a ty vzhůru hleděla jsi,

silna v tom, co božské v něm.

II.

Chci lásku tvou, chci tebou žít

tak čistší, lepší, nežli jsem,

chci, abys měla v duši klid,

ježž sám necítím v srdci svém.

Do žití vln, jak bouřně jdou,

bud' láska tvá ti pevný člun

a mně kde vše je záhadou,

bud' světlem ti do temných run.

A tam neb tam pluj naposled,
bud' šťastna aspoň ve svých snech
a mne, — ať život plný běd,
s ním smířil úsměv na tvých rtech.

III.

Ty's drahokamů neměla,
jež v obdiv nosí,
však měla's perel na tisíc,
to perel z rosy.

Kol šíje jsem jich navěsil
i kol tvých skrání, —
ty's brala každou jedinou
tak bez reptání.

A hlavu svou jak chýlila
jsi k srdci mému,

mně byla's jako světice

v slz diademu.

IV.

Tvůj úsměv každou ránu zhojí:

jest můj!

Ty's při mně stála v každém boji;

dál stůj. —

Svou věrnou ruku v mdloby chvíli

mi dej;

a klid, až hlava má se schýlí,

mi přej.

Píseň

Zasvitlo slunko na luh i les

a zlatí pole i lada,

mně také jeho záře dnes

tak hluboko do duše padá.

Všude je takový nebeský klid,

vše kvete, plesá a jásá,

mé srdce, mé srdce, nač tesklivo být,

tvá též je všecka ta krása!

A byť to bylo jen krátký mžik,

jen úsměv, o němž se snilo, —

ó slunce, ó kráso, i za sen měj dík,

v němž chvílku blaze se žilo!

Své dceři

I.

Hlavičko milá

jak čistý květ,

jehož se netknul

svým prachem svět, —

hlavičko snivá a mlčenlivá,

když máš co vytrpět!

Hlavičko drahá,

co mám ti říct? —

zdali tě rád mám?

Ó radši nic,

hlavičko drahá! — má ruka sahá

po tvé, — nic víc.

Hlavičko dobrá,

jen Bůh tě chraň!

kde otec tvůj zbloudil,

ty pevna staň,

hlavičko mladá! — a někdy ráda

si vzpomeň naň.

II.

Ó, směj se, směj! — chci slyšet smích,

jak hrdličku když po lesích

jsem jarem slýchal se smát.

To duše hudba bezděčná,

pravá, jak slza srdečná —

mám obě z duše tak rád!

Do alba

Náš den v dvou soumraků jest náručí,

z nichž jitřní plný blednoucích je hvězd,

jež ztrácejí se jedna po druhé,

jak slunce žití vzhází v klopotný

a žhoucí svit. — To naše naděje

a mladé sny.

— A kéž pak na večer,

v tom druhém soumraku, kde po práci

v klín ruce skládáme a k nebesům

svůj upíráme zrak, — se objeví

nám naše skutky za ty hvězdy zašlé

a v záři skvělejší, jak dole zem

se hloubí v noc.

Mezi knihami

Byl podzimkový, šerý den

a těžký stesk mi v duši leh',

tu náhle padl do oken

svit slunečný a v řady kněh.

Tak stály tady nehnutě,

kmen podle kmenu, — duchů les,

jímž jako orlí perutě

se myšlenkový šelest nes'.

A paprsk slunce na ně pad'

jak v starých dubů kořeny;

ten tam byl stesk a nesoulad,

já viděl prales vznešený.

Ten lidstva velkých duchů bor,

jak hledí ve svých myšlenkách

tak nepoddajně v žití spor.

A nesmrtelna dech jim táh'.

Janu Nerudovi

(V srpnu 1891.)

Zde silný pad' po těžkém boji mnohém. —

Stesk tichne, na brvách schne slza v trysknutí...

Ó vůdce, vůdce náš, to němé dává s Bohem

ti bojovníků řad, — jen v ruky stisknutí.

Nad prsa vychladlá svůj prapor kloní pluky,

z pod tvého řine krev, jak sníh se čelo stkví:

ty české barvy smrt ti nevyrvála z ruky,

jež tebe vedly v boj a kynou k vítězství.

Krev srdce za tvůj lid, sníh čela v boji žití,

ó vůdce, vůdce náš, jak ležíš tu tak tich,

„V před!“ — bouřným pochodem tvé velké srdce bítí

tvých věrných slyší těm z těch prsou mohutných.

Až budou zástupy kol tvého táhnout rovu

a zazní v český luh to břeskem od polnic

a písni svobody řeč bude děl a kovu:

tvé srdce železné ji bude dunět vstříc.

Anima Pia

(Marii Červinkové-Riegrové † 19. 1. 1895)

Nuže tedy odešla jsi,

věčný mír pad' na tvé řasy,

duše zbožná, tichá, milá,

ty, co's jenom dobro sila

a nikoho nezranila.

Boží mír je na tvé skrání,

světa vděk a pohrdání,

bolu osten, štěstí, touhy,

celý žití zápas dlouhý

jsou ti jenom sen už pouhý.

Anděl míru sletnuv s výše

do tváře ti dechnul tiše

a ty šla jsi bez zdráhání,

Hospodin kde dává spaní

těm, kdož Jím jsou milováni.

Na hrob však zde milované

těžká, vřelá slza kane

těch, jimž ty jsi anděl byla,

ty, co's jenom dobro sila

a nikoho nezranila.

Zlatá číše

Te číše žití nedržím se křečovitě

a pryč ji neházím jak rozmazlené dítě,

když, dřív co vršito,

je dopito.

I prázdný pohár má, když zlatý byl, své vnady,

třpyt zjevů minulých mu na dně vidět všady

tak stkvoucích jako dřív,

jak hledíš sniv.

Sny opřádán tak duch se do nich vhřívá,

že nezříváš Stín, jenž soumrakem se blíží

a vlídně z ruky číš'

ti vymk', než zvíš.

V zimním soumraku

Chocholouš stýská na dvoře,

střechy jsou šedivý mrazem,

nebe je šedé oblaky,

sníh zvolna polétá na zem.

Zamženým oknem dívám se ven,

kde stojí bezlistá líska;

jde soumrak v prosincový den, —

chocholouš stýská.

Co nám zde v teplé světnici,

jsme jako v hnízdečku v peři,

vesele v kamnech praská louč

a plápolá večerní šeří;
na plotně doutná jalovec,
jablíčko na peci zpívá
a je nám tak milo a teskno přec,
jak venku se stmívá.

Stmívá se valem, jak ten sníh
se měkce na střechy sází;
to chvíle, kde se vzpomíná
těch, kteří u krbu schází,
kde vzpomíná se dávných let
a každé blažené chvíle —
chocholouš stesknul naposled,
sníh na vše padá tak bíle.

Vzchop se k žití

(Ohlas k „Žalmu života“.)

Tell me not in mournful numbers,

life is but an empty dream...

H. W. Longfellow.

Vzchop se k žití, hlavu vzhůru,

bojuj, když jsi v světě už,

blesk a blesk ať kříží chmuru,

to jsou živly, — ty jsi muž!

Po naději naděj' v žití

ať si trhá vichru svist,

doufej, dokud slunce svítí

na jediný žlutý list.

Spadne též, — to býti musí;

jeseň čeká na svůj lup,

klidně však, ač větve v kusy,

na sekeru čeká dub.

Ve světě když po všem veta,

ty si klidně řekni: Jest! —

zoufat umí každý sketa,

muž jen žití břímě nést.

S nadějemi, bez nadějí,

smrt' se neptá, všem dá klid;

bud' si, — to je práce její,

tvá je, dokud živ jsi, žít.

V duši jasno, v srdci sílu,

nezahazuj v bitvě zbraň,

stále vzhůru, stále k dílu,

dokud dýcháš, neustaň!

Posléz, když tě bouře zchvátí,

padni, — jako každý pad'; —

uměl's-li však v bouři státi,

můžeš klidně umírat.

IV.

Odsouzení

(Jul. Zeyerovi.)

Dva odsouzení, oba bez viny,

šli k poslednímu svému osudu. —

Jak bratr druhu druh byl podoben

a po jedné šli cestě životem

v radosti, žalu, v touhách, zápasech

až k bráně té, kde čekala je smrt.

A oba šli ve stráží průvodu
a kolem cesty nepřehledný dav
se lidu černal, zpola ztrnulý
a přece vděčen tomu divadlu
a každý rád, že on to není sám.

A první šel a ve tváři byl bled
a v jeho zraku bylo zoufání
a jak tu šel, stál žebrák u cesty
tak bledý, zoufanlivý jako on
a ztýrán bídou, zmořen nemocí
a přeje si, by jeho stihla smrt.

Však odsouzenec jemu záviděl
tu jiskru života a udeřil
jej pohledem tak plným hořkosti
v tu starou, umřít nemohoucí tvář.
A klnul slunci, které svítit můž'

na vše, co žije, on když umírá,
a klnul Bohu, jenž to žití dal,
a tak s tou kletbou v duši dokonal. —

A jeho soudruh s tváří ubledlou
touž cestou bral se; — ve zraku měl klid
jsa v to, co býti musí, odevzdán.

A podle cesty kvetly jabloně
a s větve, jak se tváře dotkla mu,
si utrhl květ a zadíval se naň.

A stálo též tu děcko spuštěné,
jež tomu všemu nerozumělo
a kterému ten s květem zdál se být
všech nejvlídnějším, co jich kolem šlo,
a zavolalo na něj: „Dej mi květ!“

A on jej děcku hodil s úsměvem.
A potom rozhlednul se po kraji

na modré lesy, pole úrodná,

jak slunce koupalo je v zlatou zář

a v záři míhaly se vlaštovky.

S tím zemřel pohledem.

Jsme souzeni

a neodvratný osud čeká nás.

Ten s kletbou mu a nářkem kráčí vstříc

a ve tvář bije pravdu života,

kde bědna jest, ji čině bědnější. —

Ten cestou trudnou utrhne si květ,

jenž roste všude, k rtům jej přitiskne

a v smíru, s úsměvem jej hodí těm,

jichž ruka nemůže ho dosáhnout;

— snad za hračku jen, vždy však v útěchu.

Z těch odsouzenců dvou, kým lépe být?

Tři postavy

Šlo štěstí přes hory, doly

samo nevědouc kam,

a z klasu zlatého trojí

zrnka semo i tam.

Za štěstím, rozsévku v klínu,

pošklebný vlekl se druh

a přehoušlí rozséval blínu

na hory, doly a luh.

A za ním, setba jak hustá,

spěl s pluhem nemluvný Stín

a zaoral vše, co kde vzrůstá,

v hluboký země klín.

Matka

(Paní Miladě Ottové.)

Na břehu Gangy, v svatou hledě řeku,

v chrámovém háji, v odříkání světa

žil zbožný Brahmin tiše dlouhá léta. —

Smrt odjala mu ženu v mladém věku,

však srdce jeho pouze jednou kvetlo

a s žití krbu ztrativ oheň, světlo,

dál dny své trávil v zbožném rozjímání

a čekal jenom sám, až půjde za ni.

Leč tlukot srdce neutlumíš v těle

a na sto zámků uzavři je všude,

po družném srdci věčně toužit bude,

neb ani bůh žít nemoh' osaměle.

Tak, proživ roky smutkem zachmuřené,

když padala mu na vlas jinovatka,

zas na zem upřel zraky zamlžené:

dva poklady mu zbyly drahocenné,

to přítel z mladosti a stará matka.

Stál přítel věrně vždy po jeho boku

a neproměněn během dlouhých roků,

ač pomíjel ho zrak se žalem tmící;

jak drahokam byl v temné šperkovnici

skryt po léta; — když zas ji otvíráme,

lesk dávný opět v hranolech se láme.

A matka v štěstí, žalu jenom stála

mu u srdce a mlčky milovala.

A po dvakrát, co takto žili spolu

u oltáře a u jednoho stolu,

duch nesvornosti mezi ně se vloudil

a dvakrát moudrý Brahmin takto soudil:

„Jest rodné matce syn nad život dražší

a věrný přítel, kde je k nalezení?

jej ztrativ, na vždy ztratíš, — však tím snazší,

kde větší láska, — jest i odpuštění.“

A dvakráte, ač v srdci červ mu hlodal,

— neb dobře věděl, máť že křivdu snáší, —

jí kývnul jen a jemu ruku podal.

A dvakráte, jak přítel lesem chodil,

uslyšel Brahmin jeho výkřik z chrámu,

a sám se vrhnul dravé šelmě v tlamu

a dvakrát od smrti jej osvobodil. —

A bylo to před jarním svátkem Šivy,

kdy poutníci sem přicházeli v davu

a přítel složil bohu na oslavu

zpěv nový; — lidské chvály žádostivý

jej po večeři čet', když byli sami.

Pak na odměnu čekal svojí práce.

„Ty první mluv,“ děl Brahmin svojí matce.

A ona, v zamyšlení kloníc hlavu

jen dí: „Jest na rtech lidských zbožné slovo

jak pára nad propasti hlubinami

a propastí je srdce člověkovo.“

A přítel hleděl kol jak pomatený

a Brahmin k jeho prsům hlavu nahnul

a řekl: „Nermut' se, je hlas to ženy,“

a proti matce hněvný ruku vztáhnul.

Leč v mžiku tom dlaň utít přál si spíše.

A ona vyšla z jizby plačíc tiše.

A Brahmin řek': „Jsou ženy jako děti

a nerozumějí, co bozi chtějí,

však po dvakrát jsem zranil duši její

a byla krutá dnes ta rána třetí.

A nelze tak mi vstoupit ku oltáři

s tou rukou kletou poskvrněnou hříchem;

a zítra ráno v první zory záři

přinesu oběť v lesním chrámu tichém

pramáti světa Máji, na očistu.

A sám a sám jít musím k tomu místu,

však ruka čistá, člověk láskou svatý

dřív' natrhati musí žlut'ák zlatý

a položit jej k prahu chrámovému,

neb s tím jen v ruce dále mohu jíti.

A žlut'ák zkvětá u tůně, kde síť

a rákos roste na hustiny lemu

a každou noc tam tygr chodí píti.“

A přítel stál tu s pochýlenou skrání

a jako sníh by byl mu napad' v líce.

Pak hlavou kýv' a vyšel ze světnice

a v předsíni, jak šel, slech' tiché štkání. —

A celou noc pak na oslavu bohu

zněl v chrámech zpěv a hlaholil vřesk rohů

a v ohňů záři lidu stály sbory,

až na východě zrudnul pablesk zory.

A celou noc, až do té zory denní,

dlel Brahmin ve své jizbě na modlení,

a blednouti když začla hvězda ranní,

k pramáti chrámu bral se lesní tmání.

A ticho bylo vůkol mezi drvy

a přišel k chrámu na pahorku svahu

a zlatý žluťák ležel na tom prahu

a Brahmin vzkřik', — bylť žluťák zbrocen krví;

a od prahu, kde šerá houšť se tměla,

mokvala v trávě stopa zkrvavělá.

„Můj druh!“ — vzkřik', „ty's přines' svaté kvítí,

já zhřešil jsem, ty za můj hřích dal's žití!“

A Brahmin chvěl se podoben jsa listu,

však vykonal svou oběť na očistu.

Pak z lesa pádil jako tygrem štvaný

a zajásal, neb z dálky podle stromu

stát viděl přítele u svého domu.

„Ó živ jsi!“ zvolal, „druhu milovaný!“

a přítel hleděl k zemi rozpačitě.

Tu teprv Brahmin vzpomenuť své matky

a na zem pad' a plakal jako dítě.

Leč ji už houští nevrátilo zpátky.

V koutku u zdi

V koutku u zdi bez pomníku

pustý rov;

přivedlo sem děcko malé

slepou ženu na hřbitov.

Po hřbitově dítě skáče

jako pták, —

a ty slepé oči pláčou

hořce tak.

Hornická ballada

Třikrát v životě už sáhla na mne smrt

a stokrát číhala jak zhladovělý chrt,

já mrazný její dech jsem cítil v kostech svých

a její dutý zrak se ryl do zraků mých

a já se chvěl jak strom, v nějž mířil blesk v ten mžik;

on mimo sjel, — a já jsem neřek': Bohu dík!

V propastech země,

ve věčných tmách

slyšel jsem temné

v skal útrobách

kamenné srdce,

kamenný tep:

já kopal a kopal

se k Ní pro svůj chléb.

Můj bratr stál vedle,

můj z mládí druh,

to srdce kamenné

mu též bilo v sluch.

Můj víc než bratr

se prokopal dřív; —

jej sdrtila skála,

já zůstal živ.

Od chaty k chatě

kradla se jak stín;

nemocí chudých

porazil nás Hospodin.

V hrdle souš a v hlavě žeh

jako ve výhni,

v horečných jsem snech

ležel devět dní.

Anděl smrti na mne dých’,

já slyšel nářek dětí svých;

pak v uších jako splav,

pak neslyšel jsem nic,

až, —byl, jak řekli, den to třetí,

svit pad' mi zas do zřítelnic.

Kdos cizí stál tu u mých hlav. —

Mrtvé byly moje děti,

má žena též;

a já byl zdrav.

Pro černý diamant

jsem zas do šachty vstoup',

naš černý chleba

byl ještě hloub'.

Když nemohli se dokopat,

kdos vzkřikl: Ven!

a v bílý den

si vezmem, tma co nechce dát.

Rozbity stroje,

táhli jsme na ně,

co bílý chléb jedli

nám z černé dlaně.

Kol žito vlálo,

jejž netknul se srp,

a náhle z něj vstalo

vojska co chrp —

Já neměl děti, neměl družky,

já rozhalil prsa,

já vystoup' z řad,

já vzkřikl: Palte!

Zahřměly pušky.

Každý můj druhý soudruh pad'.

Já zůstal stát.

Třikráte v životě již sáhla na mne smrt

a stokrát číhala jak zhladovělý chrt,

já mrazný její dech jsem cítil v kostech svých

a její dutý zrak se ryl do zraků mých,

a já se chvěl jak strom, v nějž mířil blesk v ten mžik;

a mimo sjel a já jsem neřek': Bohu díky!

Májová

Perlík, hasák, šroub a dláto

do komory dnes ať letí,

máj nám sype v ruce zlato,

vystrojíme ženy, děti.

Vyjdem si jak na neděli,

jarní slunce dělá divy,

aby páni uviděli

také jednou, že jsme živi.

Stroje ani nedutají,

komín v huti zvolna dýmá,

páni v oknech poslouchají,

první jarní blesk jak hřímá.

Píseň

To bylo v krásný jarní čas,

skřivánek zpíval, metal klas;

já měla modrou sukničku,

však otce ne, ni matičku. —

Ó jaro, ó mé jaro!

Můj starší bratr ten mne ved',

nás bylo doma krků pět;

červeně, bíle kvetl sad,

my vešli jsme do černých vrat.

Ó jaro, ó mé jaro!

Pan dozorce měl přísný zrak,

leč na mne pohled' vlídně tak:

„Sic ještě dítě, — ale vzrost —

a práce dost a práce dost.“

Ó jaro, ó mé jaro!

Mne postavili ke stroji,

pak v dozorcově pokoji

jsem uklízela tu a tam;

on byl tak stár a byl tak sám.

Ó jaro, ó mé jaro!

Můj bratr k tomu nebyl slep,

že jedla jsem s ním bílý chléb,

leč, kdo mne jiný uviděl,

ten každý mi tak záviděl —

Ó jaro, ó mé jaro!

Můj bratr řekl, — váz' mu hlas:

„Ty domů půjdeš k dětem zas

a k černé kůrce. — Děvče ctné...“

A já jsem řekla: Ne a ne!

Ó jaro, ó mé jaro!

A tak to přišlo, nevím jak —

Upíral každý na mne zrak,

jen bratr jak by neviděl,

snad že se za mne zastyděl —

Ó jaro, ó mé jaro!

A já byla tak veselá,

já z lidí strachu neměla.

Ó moje modrá suknička —

Jen co by řekla matička!

Ó jaro, ó mé jaro!

Tkadlecká ballada

Nenáviděl mistra, — jako fenu

co mu odloudit chtěl mladou ženu.

U stavu když mistr dílo shlíží,

záští plné zraky jen se skříží.

Zde outek strh', tam osnova je lichá;

své mzdy půl, — jen pro ni! — bere zticha.

U stavu co den ty zraky šeré

a půl mzdy co týden za trest bere.

„Naposledy strhal jste dnes niti,

zde mzda celá; — a můžete jíti!“

Stál tu, tkal tu Bůh ví kolik roků,

beze slova sok se vrhl k soku.

On se dostal nějak pod řemeny;

dovrávorál domů zkrvavený.

Mladá žena div že nesešílí;

porodila syna před svou chvílí.

Matka leží jako mrtva v mdlobě,

zkrvavenou rukou on tisk' dítě k sobě.

Děcko malé, slabé ubožátko —

„Nezemřeš, mé robě, nekřtěňátko.

Jménem Boha otce, synu prvý,

tebe křtí tvůj otec vlastní krví.

Jménem Boha syna, Hospodina,

ty z nás odpusť tomu, čím to vina.

A nad námi všemi, jménem Ducha,

uslituj se nebe, zem když hluchá.“ —

Slovo letí vzhůru, anděl dolů,

otec s pokřtěňátkem mrtvi spolu.

Anděl míru

Anděl míru, anděl boží

už se snesl ku tvé hlavě,

jak tu tiše na svém loži

odpočíváš po únavě.

Nezrudnou už oči v pláči,

ret se bolem nezatřese,

čelo už se nezamračí,

ruka k práci nezvedne se.

Slyš, jak zvonek řinčí z dílny

v šeré, mhavé, zimní ráno, —

ale spánek tvůj je silný,

a tvé dílo dokonáno.

Anděl boží, anděl vlídný

prošel síní bez záchvěvu,

a ty ležíš chladný, klidný,

bez bolu, — a bez úsměvu.

Staroselská romance

Šel pan hrabě, vyšel z boru

na sedláka na Krákoru;

on mu příliš hlavu zvedal,

mnohou noc mu spáti nedal.

Přes kameny, přes hrboly

Krákora tu oral v poli,

podle kravky mladou ženu

u pluhu měl zapřaženu.

Šel pan hrabě po úhoru,

žena hledla na Krákoru;

on jen řekl: „Uhlídáme —“

„Stůj!“ — vzkřik’ hrabě, „selský cháme!“

Krákora řek’ zvolna : „Ouhy!“

povytáh’ se jak byl dlouhý,

mladá žena na pluh sedá:

byla jako plátno bledá.

„Pane hrabě, dobré ráno —“

„Z panského tu přioráno!“

„Pane hrabě, — na tom svoru —“

Bič zved’ hrabě na Krákoru.

Žena jako přimražena;

ruka klesá napřažená:

„Kdes pak, chlape, vzal tu holku?”

toť jsi zrovna s dáblem v spolku!

Trochu bledá, — inu k duhu

nejde jí to při tom pluhu,

škoda je jí, — tisíc šotků!“

Sedlák pevněj’ svírá otku.

Hrabě všim’ si jeho pěsti:

„Hezká žínka, — tvé to štěstí!

Odpouštím ti,“ — dodal temně.

„Pošleš ji dnes večer ke mně.“ —

Otka krouží napřažena...

Nezabiješ! — vzkřikla žena,

vyskočila před Krákoru. —

Střelná rána houkla z boru.

Žena vzkřikla: Kriste pane! —

„Kletá rána! — Pane tcháne,“

— „Selský blázen, na mou věru —“

„fořt vám střelil vaši dceru.“

Čtyři bohatýři

(Karlů V. Raisovi.)

Kdys čtyři bohatýři

jsou vyjeli si z Čech,

to v kápi mnich, a měšťák

a v zbroji statný lech.

A čtvrtý, — odpust', bože,

mu bohatýrský los! —

byl Honza, český Honza

a pěšky šel a bos.

Vzal rezný bochník chleba

a uzel na ruku

a máma po dědkovi

mu dala hazuku. —

Kdys čtyři bohatýři

jsou z Čech vyjeli ven

a slíbili, že vrátí

se domů v rok a den.

Mnich obrátil se k jihu

a dojel v svatý Řím,

tam dostal zlatou mitru

a vlast' mu byla dým.

A lech kdes na severu

na králův přijel hrad

a proti vlastní zemi

šel za erb vojovat.

A měšťák na západu

si hezkou ženu vzal,

za její těžké věno

i řeč jí zaprodal. —

Náš Honza, český Honza

šel rovnou slunci vstříc,

tam dvě měl rodných bratří,

však nedali mu nic.

Pak v sever, jih a západ

jej vede bludný krok,

tam byli by ho ctili

na víc než den a rok.

A slibovali kmenty

a zlata na ruku,

jen když jim Honza prodá

tu českou hazuku.

A slibovali dvory

a čeled' v zástupu,

jen když jim zapomene

na rodnou chalupu.

Však Honza tvrdou kůrku

si vytáh' z uzlu ven

a sedl sobě na mez

a plakal, plakal jen.

Co jsou mu panské dvory,

a čeleď, zlata lesk,

když utrhne mu srdce

ten po domovu stesk!

A Honza, český Honza

jen stále říkal: „Ne!“

A domů šel, — a zbude

tam do soudného dne.

Otká Přemyslova

Přemysl oráč na poli

dooral poslední líchu,

sed' na svůj pluh a spřežení

páslo se v poledním tichu.

Skřivánek umlk' nad polem,

větřík nepohnul travou,

byl slunný den a mnohý sen

spěl v tichu oráči hlavou.

Na světlou kněžnu vzpomínal

na zlatém Vyšehradě,

na Libušu, jak vídal ji,

pod lípou sedávat v radě.

Na její úsměv vzpomínal

v té mužů směsici valné,

na její oči, hvězdy dvě

tak stkvoucí, dálné, ach dálné!

Na muže kruté, divoké

a jejich surové hněvy,

jak bouřili se, nechtěli,

by vládla ruka jim děvy.

A ona, světlá věstkyně,

když vládce chtěli mít všude,

jim řekla: »Muže zvolím si.«

— Kdo asi knížetem bude?

I hleděl jako v mrákotě

na zašlý, zašlý sen mnohý,

v tom oči vznes', neb dálný les

táhlými zazvučel rohy.

A modrou lesa ovrubou

mnohé se zaleskly zbroje,

a duní zem a jezdců tém

ze tmavé vyjíždí chvoje.

A kopyt hluk a rohů zvuk

hlaholí blíže a blíže:

„Od Libuše, od Libuše

ti pozdrav nesem, náš kníže!

Co stojíš tu tak bez hnutí,

jaká té vidina má mí?

na stolec, na stolec knížecí

pojedeš, Přemysle, s námi!“

A on tu stál a otku vzal,

a hluboko vrazil ji v půdu

a děl: „Až hůl ta rozkvete,

pak teprv knížetem budu.“

A kmetové a vladyci

na sebe hleděli němě,

a dí: „To nikdy knížete

česká se nedočká země.“

A Přemysl se usmál jen

a na hůl hleděl jak v snění,

a jaký div! — hůl, suchá dřív,

v zelenou haluz se mění.

A od kořene vyrůstá

jí haluz druhá a třetí,

a list a květ a zralý hned

plod vidět na každé sněti.

A kmeti stojí v úžasu:

„Teď vzhůru, Přemysle, s námi,

už vidíš sám, že knížetem

chtějí tě bozi mít sami.“

A bledý stál tu Přemysl,
jak když se něceho hrozí,
a řekl jen: „Hle, znamení
nové dávají bozi.

Dnes na stolec nás povsnesou
a zítra záhubu strojí,
vizte, co bozi věští dnes
té zemi haluzí trojí.“

A lístek svad' a lístek spad',
a uschlá haluz se chýlí,
a lístek svad' a lístek spad'
a druhá uschla v té chvíli.

Však haluz první zůstala
a list a plody ji šatí

a zpod ní skřivan vyletěl

a slunce záře ji zlatí.

V líc Přemyslovu odleskem

ta záře slunečná padla.

„Co značí,“ kmeti tážou se,

„haluze, čerstvá i svadlá?“

„Rod Přemyslovců knížecí

znamená prut jeden holý,

jak hluchý klas, jenž měl svůj čas

a zrna nenechal v poli.

A haluz druhá, to jste vy,

vladyci, lechové, kmeti,

již zapomenou jedenkrát.

že této země jsou děti.

Rod Přemyslův, jak žlutý list,

hnán větrem v podzimku, zmizí,

a vaše děti samochťíc

šij skloní pode jho cizí.

Však dřív, než byl jsem knížetem,

byl země oráč jsem prostý;

hle, první prut, jak vyhání

vždy nové letorosty!

Na nebi dokud neshasne

to slunce zářící všude,

ta štěpná haluz oráčův

na věky růsti tu bude.

Na věky tady bude kvést

v té země žalu i štěstí;

můj zajde kmen, vás přejde den,

a ona plod bude nésti.“

A Přemyslu jak spadla by

ted' s prsou osudu tíže —

a čelo zved' a na kůň sed',

od hlavy do paty kníže!

Na Vyšehrad, na Vyšehrad

pro úsměv Libušin sladký

ted' kníže jel. — Než zajížděl,

se ještě ohlednul zpátky.

Mělnická ballada

Jel rytíř Jan přes luh i lán,

měl ve svém štítu vína džbán

to s heslem: Vodě vale!

Jel dlouhý čas přes pláň i sráz,

kde dopil, dal si nalít zas

a vesele jel dále.

Tak smutku prost, kde hrozen rost',

on vítaný byl všude host,

znám každé u hospody:

však hradní též kde čněla věž,

rád zajel k pitce nebo v řež,

neb strach měl jenom z vody.

Až, — d'as to vem! — na broní svém

se opět vrátil v českou zem

a žízniv džbáněk zvedá;

však marný krok o vína lok:

tu ječmenový pijou mok,

tam pořád vodu, běda!

„Od hradu dál, od hradu dál!“

pan starý volá!, jak tu stál,

kde hláska stála prve.

„Bud' vínu zmar! ted' pivovar

rekovnou mysl, vznik a zdar

do české lije krve.“

„Nu bud' si, bud', — rytířskou hrud' —

čas tady změnil, mrav i chut'!“

vzdych' rytíř skoro v smutku.

„Ba ještě div, že lid je živ,

kde kolik hradů, tolik piv

a nikde na džbán skutku!“

Tu v šťastný mžik vjel na Mělník

a spatřiv révu, „Sláva!“ vzkřik',

„zde skončí pout' má bludná —

A shodil háv a rukou máv'

a zůstal, dokud živ a zdráv

a pil a pil jak studna.

A do všech cév z těch starých rév

mu zaproudila jará krev

a srdce prudčej' buší;

i zajásal: „Bud' slaven král,

jenž Čechům zářnou révu dal

a zachoval v nich duši!“

Pak smutně děl: „Jen, bohužel,

že Karel do dnes nesázel;

těch Karlů, ach, tak málo!“ —

Pak zadumán v svůj pohled' džbán

a řek': „Snad bude žehnat Pán

a spraví, co se stalo.“ —

Pil mnohý den, že sklepa ven

sud poslední až vyvalen

a to už bylo slabě; —

i řekl on: „To můj je skon,

již k hodině at' zazní zvon,

neb z vína cítím Labe!“

Pak rytíř Jan byl pochován,

by od vody byl zachován,

tam do skal v dlouhý spánek.

Co zanechal, to žid si vzal,

jen duši bohu odevzdal

a Mělnickým svůj džbánek.

„To čistý hoch,« děl mnohý kmoch,

ke zlatu židu dopomoh’

a vlasti dá — kus střepu:

leč to už tak je panstva znak.“ —

I hodili za starý brak

džbán do skalního sklepu.

Leč div a zas! — když v jarní čas

se opře slunko v skalný sráz

a révy plny mízy,

tu v sklepení se rozdenní:

neb jako granát rumění

se v džbánu víno ryzí!

A větší div, než stal se dřív,

kdo že to viděl jaktěživ:

sud prázdný byl v té skále;

jak džbán se zved', sud plní hned

a po něm jiných bezpočet

a džbán je plný stále!

A z dědin, měst a kde kdo jest
sem přicházejí; — ze všech cest,
kde česká krev se hlásí;
a zle kdy již, přisednou blíž
co k bratru brat a zvednou číš
na lepší někdy časy!

„Bud' požehnán pan rytíř Jan,“
si šeptá každý Mělničan
a každý v českém lánu —
„Ten mok má dosud starou chuť
a po rytířsku vzedme hrud' —
Kéž na vždy jiskří v džbánu!“

Tři sestry

Tři sestry, ach, tři růže,
jež zdobí jeden kmen,
ó, co z nich asi bude,

než přejde rok a den?

Ta půjde od oltáře,

ta za klášterní mříž;

a pro třetí, — to poupě, — smrt

si zejtra přijde již.

Ano — ne

(R. E. Jamotovi.)

K nám přicházel, když se peří dralo,

nás děti hejno starocha se bálo

a schoulilo se, kde jen skrýška tmavá:

bylť hrobník, němý byl a lysá hlava

tak vzpomínala na umrlčí lebku. —

Vždy u krbu si used' na otěpku

a hlava ta, zle nějak neduživá,

jak svědčila by „tak!“ se stále kývá

a zas jak „ne!“ se vrtí v okamžiku,

to stále, jako vídali jsme chvěti

se hnědý list na holém ořešníku. —

Jej kmotrem zvali naši a my děti:

„Kmoch Ano — ne“, — jak u dětí to bývá.

Sed' u krbu a přikládal tam louči

a dým jak vstoupal, kotouč po kotouči,

on, němota, jen do ohně se díval

a veselý když hovor hlučel kolem,

on, zamyšlen, vždy jenom tak tu býval,

jak myšlenky by šly tím jeho polem,

a lysou hlavou vrtěl jen a kýval. —

A od zpěvu když došlo na strašidla

a děsem v žilách krev nám dětem stydla,

tu ptali se ho, — on co tomu říká:

zdaž viděl jinak ležet nebožtíka
ve shnilé rakvi, než jak ho tam dali, —
zdaž samovrahy, zed' jak přelézali
se dostat chtějíce do svaté pudy?
a potrháný rubáš čouhat z hrudy
a kostlivec v měsíčnu na věžičkách
neb mrtvých mši v půlnoci o dušičkách
a jiný strach za padesát těch roků,
co okopával tak to pole smrti. —
A on jen hlavou kývá a zas vrtí,
vrtí a kývá, divného cos v oku. —

A náhle vstal, — všem ruku podal němy
a když mu řekl děd před veřejemi:
„Až zas ti bude smutno, brachu stará,
tam u hřbitova, než dočkáme jara,
jak's bez ženy a dětí, vítán věru

zde budeš dlouhých, zimních za večerů,

ať není tebou zrovna veseleji;

ty přijdeš zase, vid', můj brachu stará? —“

on hlavou kýv' a vrt' a zmizel v šeru

a zimní vzduch v síň zavál od veřejí —

...

Tak dávno tomu, — když se rozpomíná!

Sny dětství prchly, — skoro život celý.

V své pole zašel hrobník osamělý,

motyku jeho zakopala jiná

a na tu jiná už se strojí nyní. —

A žití krb jak zvolna dohořívá,

a rozhlížím se v stínech prázdnou síň,

jak viděl bych tu kmotra zas, mi bývá.

Však není to víc on; — to Život sedí

tu u krbu a do oharků hledí. —

A náhle beze slova pozvedá se
a ptám se: „Kmotře, přijdete-li zase,
dnes, zítra, někdy? — a jak zde se stmívá,
snad někde ráno, smutném po večeru?“ —

A on, jak němý jde, jen hlavou kývá
a vrtí: — Ano — ne — a mizí v šeru.

U mé báby

Bábo, pod svým krucifixem,
na lenošce z hnědé kůže,
ruce krásné, útlé, bílé
na dubovém, hnědém stolu
s širokými trnožemi;
v starodávném lemování,
s čepečkem na šedé skrání,
s růžencem a žlutou knihou,
v níž jsi četla jenom s tíhou,

ale dobře po paměti,

čtouc ji tak po dlouhá léta, —

bábo, s tím tvým okem klidným,

vlídným, ač tak málovidným:

když ti vnuk se vrátil z dáli,

jak ty oči, které samy

hovořily se stěnami

celý rok a v létě, v zimě,

jen tak němo vzpomínaly,

když ti přišel vnuk tvůj z dáli,

jak se na něj pousmály!

Bábo! — sedím ve tvém bytu,

hledím z toho okna ven,

do mhy, deště, do blankytu

kde's se tolik nadívala,

jak's tu léta sedávala
pod dědičným krucifixem
na lenošce z hnědé kůže,
při dubovém hnědém stolu —
ale, kde to lemování,
čepeček s tou šedou skrání,
kde je, bábo, zrak ten vlídný? —
Šedé skráně pod trávníkem
uschovalo sobě jaro
s posledním je berouc sněhem
pro podzimek na chudobky.
Čepeček a žlutou knihu,
růženec a kde co bylo,
rozesli ti ze tvé síně,
jak tu stálo třicet roků
samo, ty's jak sama byla.
Jen ta prázdná síň tu zbyla

a já sedím tady zase,

jak jsem sedal mnohdykráté

a ty's modlila se tiše

mezi tím, co pro svět planý

já jsem psal své verše plané. —

A ty's modlila se tiše,

krucifix jak hleděl s hůry,

zašeptala's jenom: Pane!

viděla's, andělské kůry

jak mu hlubé rány hojí

a jak On se k lidem chýlí,

když je lidé opustili. —

Nevím, co's v mé tváři zřela,

snad že mhou tvých očí chvěla

těž se jako od bolesti: —

pak jsi vstala tiše, tiše,

šoumala se do komory,
od spižírny víko cvaklo,
přinesla jsi lžičku medu
od včeliček, jejichž bzukot
v létě slýchala's tak ráda,
po poledni, vše když stichne
i to ptáče v horkém sadu,
ale včely pořád bzučí,
boží včely. — Potom v zimě
umřely ti také ony. —
„Zde, mé dítě;“ řekla's tiše,
„z květů, o jichž moci neví
nikdo z lidí, včely berou
boží med; — je pro vše lékem,
nezhojí-li, pouleví.“ —
A teď ve tvé prázdné síni,
jak jsem býval mnohdykráte,

po letech tu sedím zase;

ale jenom vzpomínaje.

Zimní slunce bledě zlaté

na pozašlé padá stěny,

venku stýská chocholouš.

A tak ticho je v té síni,

ani pavouk nepohne se,

a mně zdá se, jak by nyní

seděla's tu, bábo, tiše

pod tím starým krucifixem,

zašeptala jenom: Pane!

zřela, jak se k lidem chýlí,

když je lidé opustili. —

Rozumím ti, bábo, nyní,

jak tvůj hlas zní jako z dále;

ale lidé Krista vzali. —

A mně zdá se, po světlici

jak by šoumaly se kroky,

šoumaly se do komory;

a teď tam to víko cvaklo. —

Toho tvého medu lžící,

bábo, jenž tak všecko zhojí! —

Ale ty za včeličkama

odešla's tak dávno sama.

Kdybys mohla, ty bys vstala,

ale ty tak tvrdě spíš.

Koleda

V jeslích Jezulátko dřímá tiše,

vůl a osel teple na ně dýše.

Panna Maria snivě na ně hledí,

svatý Josef mlčky v koutku sedí.

V tom ta hvězda vzešla na nebesa

a celý svět plesá, dary nesa.

„Do Betlema pojd' me převesele

pozdraviti světa spasitele!“

Pastýři jsou přišli, muzikáři,

lovci, ženy, děti, mladí, staří.

By nescházel nikdo ve průvodu,

i tré králův přišlo od Východu.

A jak u jesliček poklekali,

oči Panny Marie zaplakaly.

Jen ta dítko jak tu v žasu stála,

Panna Maria se na ně pousmála.

A když pozdrav dali, dary k tomu,

odešli jsou zase všichni domů.

V jeslích Jezulátko spalo sladce,

svatý Josef pravil k Boží matce:

Proč jsi, matko Boží, smutna byla? -

„O tom dřevu kříže já jsem snila.“

Pastýřové přišli, matko Boží.

„Korunu mu spletou z trní, hloží.“

Rybáři sem přišli k tvému synu.

„Za žezlo mu dávat budou třtinu.“

Králové jsou přišli, božská máti.

„Budou vždy jej znovu křižovati.“

Přišli chudí s hlavou nachýlenou.

„Zapřou jej anebo zapomenou.“

Na dítky jen tvář se usmála ti.

„Ty jej budou věčně milovati.“

V lesním stínu

Kraj celý byl stopen v slunečný svit,

v něm dýchá role a niva,

na kraji lesa, mlázím kryt,

si v mechu pastucha zpívá;

zpívá si vesele, skřivánek sám

nezpívá veselej’:

„Ať svět se točí sem a tam

pomalú, honem a v spěchu,

nám je tu krásně, hola hej!

v stínu a v mechu.“ —

Pan rytíř — tak zpívá, — si vyjel v svět

na koni bílém jak mléko;

jel obra i draka porážet

ve skalách nedaleko.

Obr hned utek', jej uhlídav,

drak, zlý to čaroděj,

se chechtal jen z devíti hlav,

všech devět ztratil však v mále. —

A rytíř vesel, hola hej,

lesem jel dále.

O princezně slyšel, toť se ví

zakleté kouzelnou mocí,

nepoznal snu, ni úlevy,

až přived' ji zpět panu otci.

„To děcko“ — pravil, — „nevinné

mi za nevěstu přej!“

Král řekl: Tak! — princezna: Ne!

— vězel v tom panošík vlastně; —

rytíř si nezoufal: »Hola hej,

žijte tu šťastně!«

Potom jel přímo v Svatou zem,

tam brodil se v krvi a slávě;

až kdys raněna oštěpem

nalezl pohana v trávě.

Tam pramen tek' a seděl mnich;

děl pohan: „Vody dej!“

„Ne! pohan jsi!“ — děl mnich a vzdych’;

a rytíř na to: „Sta hromů!

to-li tvá víra, hola hej,

pojedem domů!“ —

Jel přes moře a plán i sráz

půl roku, snad že rok celý,

a přijel domů právě v čas,

veselou svatbu tu měli:

pan bratr pobral statek i hrad;

— můj šášku, teď se směj! —

rytíře nechtěl nikdo znát.

„Nu, — děl jen, —“ přijel jsem pozdě;

tož oddechnem si, hola hej,

pod zámkem v hvozdě.“

Tam ulehl si v stromů stín,

list nad ním v slunci se třásl,

drozd zpíval v hloubi doubravin

a bělouš v trávě se pásł;

lučinou lítal roj zlatých včel,

mrak much tu ved' svůj rej —

„Kéž člověk tak žítí rozumě!“

vzdych' rytíř, — „boji a slávě!“

A potom se zasmál: „Hola hej!“

a usnul v trávě. —

Kraj celý stopen v slunečný svit,

v něm dýchá role a niva;

na kraji lesa, mlázím kryt,

si v mechu pastucha zpívá;

zpívá si vesele, skřivánek sám

nezpívá veselej':

„Pan rytíř sem, pan rytíř tam, —

západ je v korunách stromů;

pse, obrať stádo, hola hej,

poženem domů.“